

Ion Tuțulescu, *Manifestări timpurii ale bronzului în zona deluroasă și montană a Olteniei*, Editura Antim Ivireanu, Râmnicu Vâlcea, 2021, ISBN 978-606-016-045-8

Dr. Alexandra Comșa*

* Institutul de Arheologie Vasile Pârvan, București, România, e-mail: alexcomsa63@yahoo.com.

Abstract: Ion Tuțulescu, *Manifestări timpurii ale bronzului în zona deluroasă și montană a Olteniei/ Early Manifestations of the Bronze Age in the Hilly and Mountaineous Region of Oltenia*, Antim Ivireanu Publishing House, Râmnicu Vâlcea, 2021. We made a synthetic presentation of the volume. There are mentioned 5 chapters of the book with the main aspects they contain. It is notable the quality of their scientific approach, that resulted in a more clear and systematic image of the Bronze Age from Northern Oltenia.

Keywords: Early Bronze Age, Northern Oltenia, book presentation.

Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea se dovedește a fi una din cele mai performante instituții de profil din țară în ceea ce privește cercetările arheologice. Acest lucru se datorează și faptului că managerul muzeului, dr. Claudiu Aurel Tulugea, este un reputat arheolog, precum și că, aici, activează un nucleu de specialiști în domeniu, care s-a remarcat în ultimii ani prin realizări notabile.

Investigațiile din teren au fost valorificate în primul rând muzeistic, dar și, aspect demn de semnalat, prin comunicări la reuniuni internaționale și naționale, dar și prin publicare în reviste de prestigiu din țară (printre care și *Buridava. Studii și materiale*, anuarul muzeului) și străinătate, sau în monografii.

Pe lângă excelența și documentata carte *Preistoria Nordului Olteniei* (Editura Offsetcolor, Râmnicu Vâlcea, 2012) a lui Claudiu Aurel Tulugea, sunt de amintit și cele două volume ale dr. Ion Tuțulescu, prima – *Perioada de tranziție spre epoca bronzului în zona deluroasă și montană a Olteniei* (Editura Măiastra, Târgu Jiu) - apărută în 2016, și a doua, *Manifestări timpurii ale bronzului în zona deluroasă și montană a Olteniei*, publicată în 2021.

Cele două cărți menționate sunt de fapt segmente, aduse la zi, ale tezei de doctorat, susținută la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, având ca îndrumător științific pe prof. dr. Cristian Schuster. În prezentarea de față, vom zăbovi sintetic asupra volumului apărut recent.

Trebuie spus, chiar de la început, că lucrarea are o structură judicios alcătuită, care a înlesnit o abordare corectă și eficientă a subiectului ales. *Primul capitol* face referire, strict, la microclimatul și tipul de economie practicat în Bronzul Timpuriu, fiind evitată o reluare a problematicii generale a cadrului geografic, expus în publicația din 2016. Beneficiind de unele analize ale resturilor de faună, descoperite în siturile epocii bronzului (Ostrovul Corbului, Branet, Govora Sat-Runcuri), autorul constată că creșterea animalelor a jucat un rol primordial în economia comunităților. Notabile sunt și dovezile de exploatare a sării, dar și, din păcate, puținele exemple indirecte (râșnițe de piatră) de practicare a agriculturii.

Capitolul doi – Istoricul cercetărilor-, relevă faptul că majoritatea punctelor cu vestigii din Bronzul Timpuriu identificate aparțin culturii Glina, în schimb, cultura Iamnaia fiind reprezentată de un lot restrâns de dovezi. Această situație este bine documentată de *Catalogul descoperirilor (Capitolul III)*, în care sunt amintite șase puncte cu vestigii de tipul Iamnaia (Costești, Milostea, Plenița, Plopșor, Suharu, Verbița) și 102 Glina (dintre care, amintim în județul Vâlcea: Armășești, Arsanca, Bălcești, Bârsești, Boișoara, Căzănești, Copăcelu,..., Tetoiu, Țeica, Valea Babei).

Cea mai consistentă parte a cărții o constituie discuția cu privire la *Orizonturile culturale (Capitolul IV)*. Se face o temeinică analiză a formelor de habitat (așezări, construcții, alte complexe) ale culturii Glina, precum și a ritului și ritualului funerar, sau a materialului arheologic al ambelor culturi ale Bronzului Timpuriu din zona deluroasă și montană a Olteniei, anume Iamnaia și Glina.

Este de remarcat că grupurile Glina au folosit pentru a întemeia așezări de mai lungă sau mai scurtă durată (sezoniere), în general de dimensiuni modeste, înălțimile (Ocnița, Bălcești), boturile de deal (Govora Sat, Căzănești), promontorii (Râmnicu Vâlcea, Cosota), peșteri (Peștera Haiducilor, Baia de Fier) și insule (Ostrovul Corbului). Toate așezările din arealul luat în discuție au fost de tipul celor nefortificate.

În ceea ce privește ritul și ritualul funerar, aici excelează descoperirile de tip Iamnaia de la Costești, Milostea, Plenița, Plopșor, Verbița, Suharu. Este vorba de înmormântări în tumuli, cu schelete surprinse în poziție chircită (Plenița T.I/M1,2) sau întinși pe spate cu genunchii aduși spre corp (Suharu, Plenița T.II/M1-2, Verbița T.I/M.1, T.II/M.1, T.III/M.1).

Cultura Glina este mai săracă în monumente funerare, singura necropolă notabilă este cea de la Vârtop, cercetată intens de dr. Gheorghe Calotoiu de la Muzeul Județean Gorj din Târgu Jiu. Este vorba, de asemenea, de înmormântări în tumuli dar, de data aceasta, de incineratie.

Materialul arheologic recuperat din așezările și mormintele din Bronzul Timpuriu s-a compus din ceramică, piese litice, din os și corn și metal. Analogii pentru aceste descoperiri au putut fi stabilite cu tot spațiul locuit de comunitățile Glina, sau în care au fost cercetate monumente funerare Iamnaia. Unele dintre piese, mai cu seamă cele de metal, dovedesc și legături cu manifestări culturale contemporane învecinate.

Ultimul capitol – Spațiul cultural și cronologic-, având drept suport rezultatele segmentelor anterioare ale volumului, a permis autorului stabilirea unei imagini a succesiunii manifestărilor culturale din nordul Olteniei în Bronzul Timpuriu. Astfel, sunt de amintit fazele I (Plenița, Plopșor, Suharu), II (Milostea, Costești) și III (Verbița) ale culturii Iamnaia și fazele IIa (Branet), IIb (Govora Sat-Runcuri), IIIa (Ostrovul Corbului, Vârtop, Bârsești I, Ocnîța-Cosota?, Râmnicu Vâlcea-Cetățuia?) și IIb? (Govora Sat-Runcuri, stratul superior, Bârsești II, Ocnîța-Aval Baraj, Ocnele Mari-Zdup) ale culturii Glina. În ceea ce privește cronologia absolută, pentru descoperirile Iamnaia de la Suharu, Plenița, Plopșor, Milostea și Costești, Ion Tuțulescu propune ca răstimp de evoluție 2900/2800-2600/2500 BC, iar pentru Verbița 2600/2500-2200 BC. Pentru Glina IIa se propune 2800/2700-2600 BC, pentru IIb 2600-2500/2450, iar IIIa-b? 2500/2450-2300/2200 BC.

Cartea, beneficiind și de un rezumat în limba engleză și fiind completată de o ilustrație de bună calitate și în concordanță cu cele expuse în text, se dovedește o realizare deosebită, de o calitate științifică remarcabilă, care reușește să ofere o imagine veridică a Bronzului Timpuriu în spațiul nordic al Olteniei și a legăturilor sale cu zonele limitrofe.